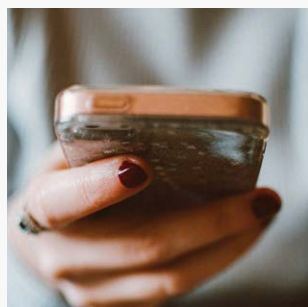
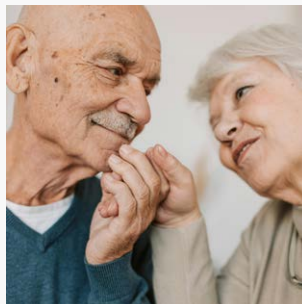
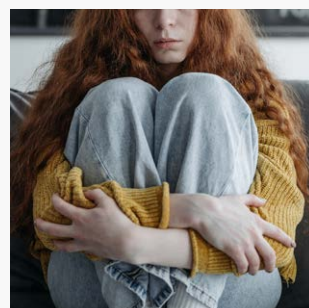

Regional ANDTS-strategi

Kalmar län

Länsstyrelsen
Kalmar län

Regional ANDTS-strategi Kalmar län

Titel:	Regional ANDTS-strategi Kalmar län
Författare:	Länsstyrelsen Kalmar län
Ansvarig enhet:	Enheten för social hållbarhet
Utgivningsår:	2024
Omslagsbilder:	Pexels

Sammanfattning

Denna strategi utgår från målsättningen om Ett Kalmar län fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol, ett minskat tobaks- och nikotinbruk samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande.

Strategin lyfter fram 14 insatsområden som är av betydelse för arbetet med alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter samt spel om pengar (ANDTS) i länet. För varje insatsområde finns en tipsruta som innehåller förslag på arbetssätt eller fördjupad kunskap inom området.

ANDTS-arbetet behöver inkludera flera nivåer och perspektiv. Det handlar om främjande och förebyggande arbete på flera nivåer genom kunskap om risk- och skyddsfaktorer, Agenda 2030, de nationella folkhälso- och jämställdhetsmålen, ett särskild skydd för barn och unga, anhörig- och närståendeperspektiv, brottsförebyggande arbete samt samhällsekonomi.

Den senaste versionen av strategin hittar du på lansstyrelsen.se/kalmar.

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
INLEDNING	7
Syfte.....	7
Från nationell till regional och lokal	7
Från regional till lokal.....	8
ÖVERGRIPANDE MÅL OCH INSATSONMRÅDEN	10
MÅL 1: TILLGÅNGEN TILL ALKOHOL, NARKOTIKA, DOPNINGSMEDEL, TOBAKS- OCH NIKOTINPRODUKTER SAMT SKADEVERKNINGARNA AV SPEL OM PENGAR SKA MINSKA.	12
Mål 1: Prioriterade insatsområden.....	13
Effektiv och likvärdig tillsyn av alkohol samt tobaks- och nikotinprodukter	13
Öka vuxnas kunskap kring barn och ungdomars tillgång till och påverkan av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar	14
MÅL 2: BARN OCH UNGA SKA SKYDDAS MOT SKADLIGA EFFEKTER ORSAKADE AV ALKOHOL, NARKOTIKA, DOPNINGSMEDEL, TOBAKS- OCH NIKOTIN-PRODUKTER OCH SPEL OM PENGAR.	16
Mål 2: Prioriterade insatsområden.....	17
Stöd till barn och unga som anhöriga	17
Tobaks- och nikotinfria miljöer.....	18
MÅL 3: ANTALET BARN OCH UNGA SOM BÖRJAR ANVÄNDA NARKOTIKA, DOPNINGSMEDEL, TOBAKS- OCH NIKOTINPRODUKTER ELLER DEBUTERAR TIDIGT MED ALKOHOL OCH SPEL OM PENGAR SKA MINSKA.	20
Mål 3: Prioriterade insatsområden.....	21
Förebygga bruk och ANDTS-relaterad ohälsa bland barn och unga.....	21
Regelbundna skolundersökningar om barn och ungas erfarenheter av ANDTS i länet	22
MÅL 4: ANTALET PERSONER SOM UTVECKLAR SKADLIGT BRUK ELLER BEROENDE AV ALKOHOL, NARKOTIKA, DOPNINGSMEDEL, TOBAKS-OCH NIKOTINPRODUKTER OCH SPEL OM PENGAR SKA MINSKA.	24
Mål 4: Prioriterade insatsområden.....	25
Skadligt bruk och beroende bland äldre	25
Utveckla arbetet mot dopning	26
Målgruppsanpassade insatser utifrån lokal kartläggning.....	27

MÅL 5: PERSONER MED SKADLIGT BRUK, ELLER BEROENDE SKA UTIFRÅN SINA FÖRUTSÄTTNINGAR OCH BEHOV HA TILLGÅNG TILL VÅRD OCH STÖD AV GOD KVALITET.	28
Mål 5: Prioriterade insatsområden.....	29
Samverkan för stödinsatser och en sammanhållen vård för alla länets invånare.....	29
Webbaserat stöd	30
MÅL 6: ANTALET PERSONER SOM DÖR OCH SKADAS PÅ GRUND AV SITT EGET ELLER ANDRAS BRUK AV ALKOHOL, NARKOTIKA, DOPNINGSMEDEL, TOBAKS- OCH NIKOTINPRODUKTER OCH SPEL OM PENGAR SKA MINSKA.	32
Mål 6: Prioriterade insatsområden.....	33
Motverka narkotikarelaterade dödsfall.....	33
Kontrollera alkohol- och narkotikapåverkade i trafiken.....	34
Stärka det suicidpreventiva arbetet	35
UPPFÖLJNING	36
KOMPLETTERANDE DOKUMENT	37
BILAGA 1: CENTRALA AKTÖRER FÖR SAMVERKAN I ANDTS-ARBETET	38
BILAGA 2: OMFATTNING AV ARBETET: FLERA NIVÅER OCH OLIKA PERSPEKTIV	39
Främjande och förebyggande arbete på flera nivåer	40
Risk- och skyddsfaktorer	41
Agenda 2030 – påverkan på människan, planeten och ekonomin.....	42
Miljö och ANDTS	42
Folkhälsomålen – god och jämlik hälsa för alla	43
Nationella mål för jämställdhet.....	44
Barn och unga ska särskilt skyddas	44
Anhörig- och närståendeperspektiv	45
Brottsförebyggande arbete.....	45
Samhällsekonomi	46
REFERENSLISTA	48
SLUTNOTER	50

Inledning

Vi är många aktörer som på olika sätt arbetar förebyggande med alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter samt spel om pengar (ANDTS). Samhällets förändring ställer oss inför nya utmaningar. De senaste åren har vi behövt lära oss om nikotinprodukter, nättdroger, kosttillskott och lustgas, för att nämna några exempel. Vi behöver också förändra våra arbetssätt ibland.

Det finns pågående arbeten som är viktiga att fortsätta inkludera i ett förebyggande ANDTS-arbete. ANDTS är inte ett enskilt spår, utan ett komplement i befintliga strukturer där vi arbetar för goda levnadsvillkor för länets invånare, barn som vuxna, kvinnor som män. ANDTS-arbetet handlar om att ha invånaren i fokus.

Runt invånaren finns stöttande aktörer för olika målgrupper och skeenden i livet. Från det ofödda barnet och kontakten på mödrahälsovården, till arbetet för välbefinnande i den äldre befolkningen. Det handlar om förebyggande arbete för att skydda barn och unga från alkohol, tobak och andra droger. Vi ska också ge stöd, vård och behandling för de som utvecklat ett skadligt bruk och beroende samt finnas där för anhöriga.

Vi är många aktörer som behöver varandra i arbetet med folkhälsa och ANDTS i ett socialt hållbart Kalmar län.

Syfte

Syftet med den regionala ANDTS-strategin är att konkretisera den nationella ANDTS-politiken utifrån regionala och lokala förutsättningar i Kalmar län. Strategin beskriver prioriterade insatsområden som kan vara vägledande i framtagandet av lokala handlingsplaner och aktiviteter för länets kommuner och andra aktörer.

Från nationell till regional och lokal

Den regionala ANDTS-strategin för Kalmar län utgår från Regeringens nationella strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar för perioden 2022-2025.¹

Det övergripande målet, både nationellt och regionalt, är ett samhälle fritt från narkotika och dopning med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och ett minskat tobaksbruk, samt att minska skadeverkningarna av överdrivet spelande. I Kalmar län har vi även inkluderat minskat nikotinbruk i målet, utifrån att användningen av nikotinprodukter bland unga har ökat stort senaste åren, både i länet² och nationellt.³

Det nationella målet kompletteras av en struktur med sju långsiktiga mål som anger inriktningen för ANDTS-arbetet i sin helhet. Till målen finns prioriterade insatsområden för att vägleda arbetet. Den regionala strategin för Kalmar län omfattar sex av de sju långsiktiga målen i den nationella strategin, med regionalt prioriterade insatsområden. Målet som vi inte har med regionalt berör folkhälsoarbetet inom EU och internationellt, där regeringen är den centrala aktören.

Länsstyrelsen Kalmar län har med stöd av länets kommuner, Region Kalmar län, Kommunförbundet Kalmar län och Polismyndigheten arbetat fram den regionala strategin. Till grund för strategin ligger den utvärdering vi gjorde av föregående strategi, samverkan och dialog med relevanta aktörer samt resultat från regionala undersökningar om ungdomars och vuxnas erfarenheter av alkohol, tobak och andra droger samt spel om pengar.^{4 5 6}

Strategin lyfter fram insatsområden som är av betydelse för ANDTS-arbetet i länet.

Från regional till lokal

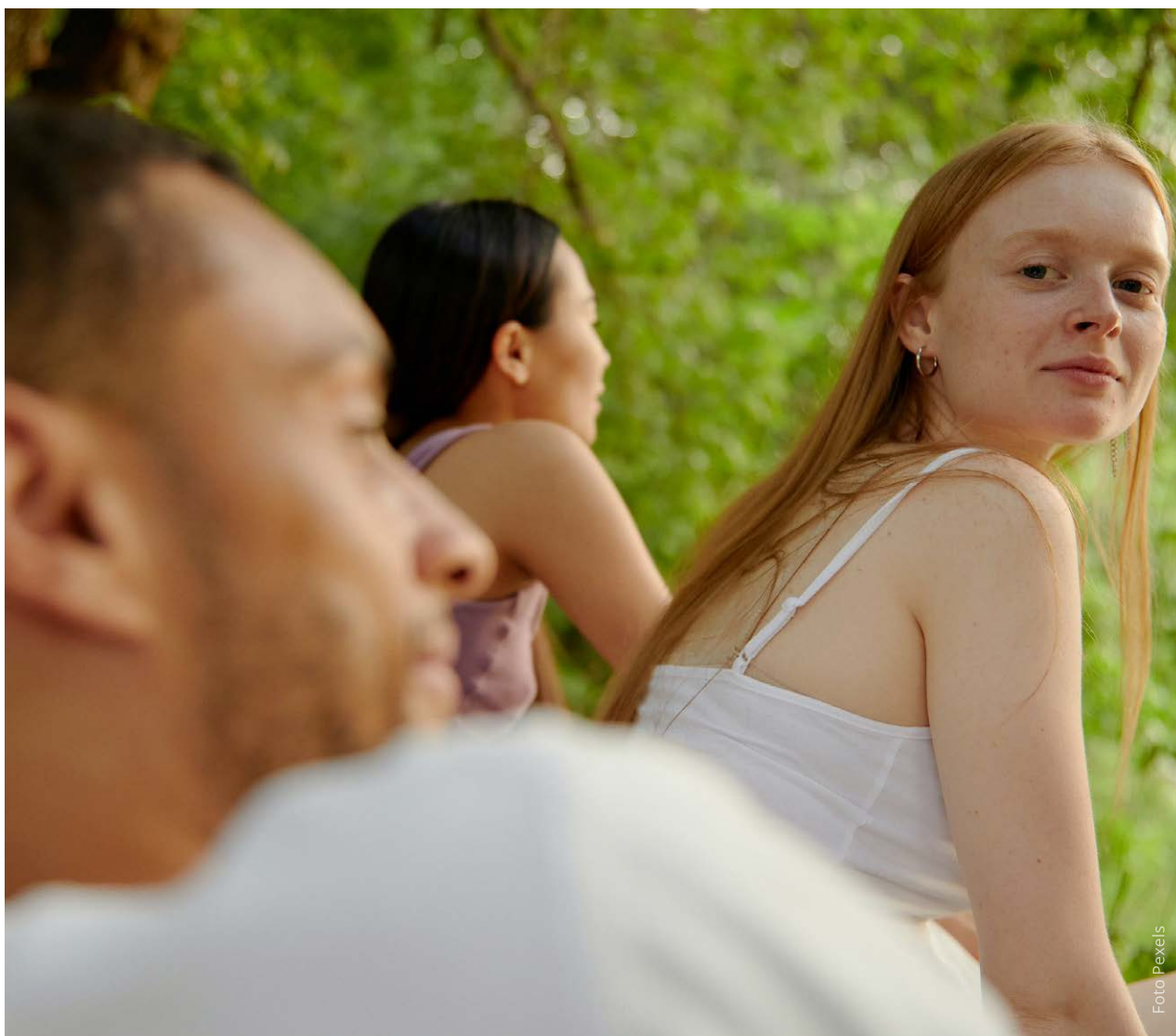
Den regionala strategin är ett övergripande dokument som anger inriktningen för arbetet med ANDTS i Kalmar län. Målen och de prioriterade insatsområdena i strategin kan utgöra en riktning för det lokala arbetet.

Kommuners egen lägesbild, behov och förutsättningar behöver vara styrande för vilka aktiviteter som ska genomföras på lokal nivå. Lokala handlingsplaner och aktiviteter kan komplettera strategin.

Vilka av strategins insatsområden som är särskilt prioriterade kan se olika ut för olika aktörer i länet, beroende på till exempel invånarantal,

socioekonomi och organiseringen av ANDTS-arbetet i kommunen. För ett förebyggande och verkningsfullt ANDTS-arbete behöver personal ha kompetens, tid och mandat att driva arbetet på ett strukturerat sätt.⁷

Aktiviteter inom ANDTS kan med fördel samordnas med kommunens arbete inom folkhälsa och brottsförebyggande arbete, eller andra delar inom social hållbarhet. (Läs mer om olika nivåer och perspektiv under avsnittet ”Omfattning av arbetet: flera nivåer och olika perspektiv” i slutet av denna strategi.)

Tips: Snabbguiden

Som stöd i arbetet med förebyggande insatser inom ANDTS finns ett kunskapsstöd från Folkhälsomyndigheten, som kallas för Snabbguiden. Modellen i Snabbguiden kallas EDPQS (European Drug Prevention Quality Standards) och visar hur en verksamhet kan lägga upp ett förebyggande arbete med hög kvalitet utifrån lokala och regionala behov.

Figur 1. Bild på EDPQS-snurren från Folkhälsomyndighetens snabbguide.

Att lyckas med ANDTS-prevention - en snabbguide för kvalitetssäkring och utveckling av hälsofrämjande och förebyggande arbete.

Webb folkhalsomyndigheten.se

Ett komplement till Snabbguiden är Preventionsguiden, vars syfte är att tillgängliggöra en vetenskaplig och teoretisk grund för yrkesverksamma som arbetar inom ANDTS. Preventionsguiden innehåller kunskap, internationella riktlinjer och vägledning om evidensbaserat och etiskt arbete inom området. En guide för yrkesverksamma om vetenskapligt baserad ANDTS-prevention

Webb folkhalsomyndigheten.se

Övergripande mål och insatsområden

PRIORITERADE INSATSOMRÅDEN UTIFRÅN DEN ÖVERGRIPANDE MÅLSÄTTNINGEN:

Ett Kalmar län fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol, ett minskat tobaks- och nikotinbruk samt minskade skadeverkningar av överdrivet spelande.

MÅL 1

Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter samt skadeverkningarna av spel om pengar ska minska.

PRIORITERADE INSATSOMRÅDEN:

- » Effektiv och likvärdig tillsyn av alkohol samt tobaks- och nikotinprodukter
- » Öka vuxnas kunskap kring barn och ungdomars tillgång till och påverkan av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar

MÅL 2

Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar.

PRIORITERADE INSATSOMRÅDEN:

- » Stöd till barn och unga som anhöriga
- » Tobaks- och nikotinfria miljöer

MÅL 3

Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska minska.

PRIORITERADE INSATSOMRÅDEN:

- » Förebygga bruk och ANDTS-relaterad ohälsa bland barn och unga
- » Regelbundna skolundersökningar av barn och ungas erfarenheter av ANDTS i länet

MÅL 4

Antalet personer som utvecklar skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.

PRIORITERADE INSATSOMRÅDEN:

- » Skadligt bruk och beroende bland äldre
- » Utveckla arbetet mot dopning
- » Målgruppsanpassade insatser utifrån lokal kartläggning

MÅL 5

Personer med skadligt bruk, eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet.

PRIORITERADE INSATSOMRÅDEN:

- » Samverkan för stödinsatser och en sammanhållen vård för alla länets invånare
- » Webbaserat stöd

MÅL 6

Antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.

PRIORITERADE INSATSOMRÅDEN:

- » Motverka narkotikarelaterade dödsfall
- » Kontrollera alkohol- och narkotikapåverkade i trafiken
- » Stärka det suicid-preventiva arbetet

→ Mål 1: Tillgången till alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter samt skadeverkningarna av spel om pengar ska minska.

Mål 1: Prioriterade insatsområden

Effektiv och likvärdig tillsyn av alkohol samt tobaks- och nikotinprodukter

Insatser för att begränsa tillgängligheten är avgörande för att minska bruket av alkohol, tobaks- och nikotinprodukter. En effektiv och likvärdig tillsyn är viktig för att minska skillnader i hälsa samt särskilt skydda barn och unga. Som stöd finns skyddslagstiftningar som alkohollagen⁸, lagen om tobak och liknande produkter⁹ och lag om tobaksfria nikotinprodukter.¹⁰ Lagstiftningarna värnar om unga genom att ställa höga krav på ålderskontroller vid försäljning av tobaks- och nikotinprodukter och servering av alkohol. Arbetet med tillsyn är en viktig förebyggande insats för att begränsa tillgången till alkohol samt tobaks- och nikotinprodukter för barn och unga i länet.

CENTRALA AKTÖRER:

- Kommunerna i Kalmar län
- Länsstyrelsen Kalmar län
- Polismyndigheten

Mål 1: Tips

Ett effektivt verktyg för kommunen i sitt tillsynsarbete är att genomföra kontrollköp för att stärka efterlevnaden av åldersgränser. Du kan läsa mer om metoden kontrollköp hos Folkhälsomyndigheten.

Webb [folkhalsomyndigheten.se](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

Ansvarsfull alkoholserving är en samverkansmodell som syftar till att motverka överserving, serving till underåriga samt minska våld och skador. Du kan läsa mer om ansvarsfull alkoholserving hos Folkhälsomyndigheten.

Webb [folkhalsomyndigheten.se](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

Öka vuxnas kunskap kring barn och ungdomars tillgång till och påverkan av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar

Vuxna har möjlighet att påverka ungdomars attityder och behöver få kunskap om barn och ungas tillgång till och skadeverkningar av alkohol, tobak- och nikotinprodukter. Tonåringar som får alkohol av sina vårdnadshavare dricker mer.¹¹ Föräldrars egna spelvanor och inställning till spel påverkar ungas relation till spel om pengar.¹² Vårdnadshavare och andra vuxna spelar en viktig roll för att hindra att tonåringar dricker alkohol och/eller använder tobaks- och nikotinprodukter. Informationsinsatser och kampanjer kan skapa medvetenhet och bidra till att vårdnadshavare och andra vuxna inte köper ut till minderåriga. Andra vuxna kan vara syskon, äldre kompisar, unga ledare inom föreningslivet och andra delar av civilsamhället. Kunskap och stöd till vuxna i ungas närhet kan bidra till att minska tillgången till alkohol, tobaks- och nikotinprodukter bland länets barn och unga.

CENTRALA AKTÖRER:

- Kommunerna i Kalmar län
- Länsstyrelsen Kalmar län
- Polismyndigheten
- Region Kalmar län

Mål 1: Tips

Webbplatsen fullkoll.nu finns för att hjälpa och stötta föräldrar och andra viktiga vuxna att säga nej till tonåringar när det gäller alkohol och andra droger.

Webb fullkoll.nu

Kunskapsstöd om ANDTS riktat till vuxna finns på länsstyrelsens webbplats. Informationen kan användas i samband med risktillfällen, lov, på föräldramöten eller i andra relevanta sammanhang. Viss information finns på lätt svenska och ofta översatt till flera språk.

Webb lansstyrelsen.se/kalmar

Utöver skadeverkningar på människan kan informationsinsatser lyfta fram den belastning på samhälle och miljö som användningen av alkohol, narkotika, tobaks- och nikotinprodukter innebär. Se exempel "Fem skäl att avstå narkotika" på uppdragpsyiskhalsa.se.

Webb uppdragpsyiskhalsa.se

→ Mål 2: Barn och unga ska skyddas mot skadliga effekter orsakade av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar.

Mål 2: Prioriterade insatsområden

Stöd till barn och unga som anhöriga

Barnkonventionen klargör vilka rättigheter alla barn har. Enligt hälso- och sjukvårdslagen¹³ och barnkonventionen¹⁴ har barn rätt att få information, råd och stöd när något händer en närstående. Det är viktigt att ha rutiner för barns behov av information, råd och stöd om barnet har en förälder som exempelvis har ett skadligt bruk. För att upptäcka barnet som anhörig behöver frågor om ANDTS ställas i mötet med vuxna personer inom till exempel hälso- och sjukvården och tandvården. Upptäckt av och beroende hos vuxna bidrar i sin tur till upptäckt av barn som finns i dessa livsmiljöer.

Att ha en förälder eller vårdnadshavare med problematisk alkoholkonsumtion eller annat skadligt bruk och beroende kan få negativa konsekvenser för barns hälsa, utveckling och vardag på både kort och lång sikt. Kommunerna bedriver till exempel gruppträffar för barn som lever i en familj där någon dricker för mycket eller använder andra droger. Vid behov finns annat stöd och skydd för barn och unga som lever i en otrygg miljö. Skyddet gäller även det ofödda barnet. Detta genom insatser till blivande föräldrar och samtal om ANDTS vid till exempel mödrahälsovård.^{15 16}

CENTRALA AKTÖRER:

- Kommunerna Kalmar län
- Länsstyrelsen Kalmar län
- Region Kalmar län

Mål 2: Tips

Varje kommun i Kalmar län har utsett barnrättskoordinatorer som stöttar uppdraget att implementera barnkonventionen i kommunal verksamhet. Läs mer om barnrättskoordinatorerna här.

Webb kfkl.se

Många har i sin yrkesroll en skyldighet att anmäla till socialtjänsten om de misstänker att ett barn far illa (socialtjänstlagen 14 kap 1 §). Och alla andra har möjlighet. För att göra en orosanmälan behöver du inga bevis. Det räcker med en misstanke att det finns ett missförhållande för att en anmälan ska tas på allvar. I foldern *Till dig som är skyldig att anmäla oro för barn* från Socialstyrelsen kan du läsa mer om anmälan vid misstanke om att barn far illa.

Webb socialstyrelsen.se

Tobaks- och nikotinfria miljöer

I Sverige finns i dag både frivilliga initiativ till rökfria miljöer och de som är reglerade i lag. Regler om rökfria miljöer i lagen om tobak och liknande produkter⁹ syftar till exempel till att både skydda barn mot andras rök och att göra rökbeteendet mindre synligt¹⁷. Lagen omfattar bland annat rökfria skolgårdar, lekplatser och uteserveringar. Det finns inget som hindrar fastighets- och markägare att införa rökfria miljöer utöver de som gäller enligt lag.¹⁸

Region Kalmar län har som mål att länet ska vara rökfritt 2025 och arbetar bland annat för en utökning av tobaksfria miljöer. Frivilliga initiativ till tobaks- och nikotinfria miljöer och arbetsplatser utöver det som är reglerat i lagen är positivt, särskilt i miljöer där barn och unga befinner sig. Detta för att göra beteendet mindre synligt och inspirera, stötta och motivera till tobaks- och nikotinfrihet i mötet med elever, patienter och föräldrar samt i mötet med egna medarbetare och kollegor.

CENTRALA AKTÖRER:

- Kommunerna i Kalmar län
- Länsstyrelsen Kalmar län
- Region Kalmar län

Foto Pexels

Mål 2: Tips

Skapa en lokal tobakspolicy, för att främja tobaks- och nikotinfria miljöer. Det kan handla om en tobaks- och nikotinfri skoltid för både personal och elever på skolan, eller helt tobaks- och nikotinfria arbetstid. På tobaksfriskoltid.nu kan du hitta inspiration till din policy, med stöd från Världshälsoorganisationen (WHO).

Webb tobaksfriskoltid.nu

→ Mål 3: Antalet barn och unga som börjar använda narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter eller debuterar tidigt med alkohol och spel om pengar ska minska.

Mål 3: Prioriterade insatsområden

Förebygga bruk och ANDTS-relaterad ohälsa bland barn och unga

De flesta ungdomar som börjar använda tobaks- och nikotinprodukter gör det under tonårstiden¹⁹. Genom att avstå från tobak och nikotin under denna tid är chansen större att förbli tobaks- och nikotinfri hela livet. Tobaksfri duo och Tobaksfri utmaning är stöd som Folk tandvården driver tillsammans med länets skolor och kommuner.

För att fånga upp individer och erbjuda tidigt stöd behöver vi uppmärksamma ANDTS i möten med barn och unga inom exempelvis elevhälsa, ungdomsmottagning och studenthälsa. Vi behöver också förebyggande insatser för att hindra unga som varken arbetar eller studerar från att hamna i skadligt bruk eller beroende, bland annat inom ramen för det kommunala aktivitetsansvaret. Tidiga samordnade insatser innebär att flera aktörer arbetar tillsammans vid en negativ utveckling hos ett barn eller ungdom, som till exempel tidig debut av ANDTS. Detta för att skapa en helhet runt barnet.²⁰ I denna helhet ingår också föräldrar och andra vuxna närstående till barn och unga.¹² Flera kommuner arbetar med SSPF (skola, socialtjänst, polis och fritid), som är ett brotts- och drogförebyggande arbete som utgår från samverkan kring grupper och individer.

CENTRALA AKTÖRER:

- Kommunerna i Kalmar län
- Länsstyrelsen Kalmar län
- Region Kalmar län

Mål 3: Tips

Sedan 2021 har flera kommuner i länet utbildat ANDTS-coacher i verksamheter som möter barn och unga, med syftet att utveckla arbetet med ANDTS-frågor. ANDTS-coachen kan stärka kunskapen hos yrkesverksamma, föräldrar och barn och ungdomar själva, om ANDTS påverkan på människan och samhället. Konceptet är ett exempel på en brottsförebyggande metod, enligt Socialstyrelsen.

Webb socialstyrelsen.se

Det framgår i läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet att rektorn har ett särskilt ansvar att i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, som exempelvis om riskerna med tobak, alkohol och andra droger. Du kan läsa mer hos Skolverket.

Webb skolverket.se

Regelbundna skolundersökningar om barn och ungas erfarenheter av ANDTS i länet

Undersökningar av skolelevs drogvanor utgör tillsammans med andra källor ett viktigt underlag kring bruket av ANDTS hos barn och unga i länet och ger också indikationer kring attityder och värderingar. Underlaget skapar möjlighet att jämföra resultatet nationellt och lokalt, samt följa utvecklingen över tid. Sedan 2015 har Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) vartannat år genomfört en undersökning av skolelevs drogvanor i länets kommuner²¹. Vimmerby kommun ingår inte i statistiken från CAN, men genomför en egen undersökning.

Undersökningar av skolelevs drogvanor är ett viktigt kunskapsunderlag för att skapa en lägesbild, som kan ligga till grund för insatser och fortsatt arbete inom området. Det är en fördel att kunna följa data över tid. I arbetet med undersökningarna behöver vi samordna arbetet mellan aktörer, för att skapa tillförlitliga och användbara resultat som kan skapa lägesbilder på både lokal och regional nivå.

CENTRALA AKTÖRER:

- Kommunerna i Kalmar län
- Länsstyrelsen Kalmar län

Mål 3: Tips

Frågor inom ANDTS-området finns även i ungdomsenkäten LUPP, som genomförs vart tredje år. Du hittar resultatet från den senaste undersökningen på Kommunförbundets webbplats.

Webb kfkl.se

Regionala och lokala undersökningar om ANDTS-erfarenheter utgör en av flera källor till de lokala lägesbilder om barn och ungas uppväxtvillkor som tagits fram av Länsstyrelsen Kalmar län. Du kan läsa mer om arbetet med "kommunblad" på länsstyrelsens webbplats.

Webb lansstyrelsen.se/kalmar

Skolungdomars ANDTS-vanor kan utgöra kompletterande information i kommunens lägesbild för det brottsförebyggande arbetet, som kommunerna ska göra enligt lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

Fakta

Under de senaste åren har vi sett en minskning i alkoholkonsumtion och rökning bland de svarande i både årskurs 9 och år 2 på gymnasiet, både nationellt och i Kalmar län. Den senaste undersökningen som CAN genomfört i Kalmar län (2023) visar dock en ökning av alkoholkonsumtion i årskurs 9, och beräknad årskonsumtion ligger över siffrorna för riket. Snusandet har de senaste åren ökat, vilket även syns i riket. Rökningen har legat på stabila minskande nivåer, men tycks ha ökat något 2023 både i årskurs 9 och år 2 på gymnasiet. Även att andelen elever i årskurs 9 som tobaksdebuterat vid 13 års ålder eller yngre har ökat. Bruk av narkotika ligger på en liknande nivå som tidigare år, och andelen elever som svarat att de har testat narkotika är lägre än riket i både årskurs 9 och år 2 på gymnasiet. Spel om pengar förekommer framför allt hos pojkar i år 2 på gymnasiet. Användningen av dopningspreparat ligger i nivå med riket och är förhållandevis låg bland årskurserna i jämförelse med att ha testat andra delar av ANDTS. Något som däremot har ökat mellan 2021 och 2023 är användning av e-cigaretter, så kallade vejps. Ökningen syns i både årskurs 9 och år 2 på gymnasiet.

Resultatet från Kalmar län sticker generellt inte ut jämfört med den nationella statistiken, utan även nationellt finns en trend att alkohol och rökning minskat i ett längre perspektiv men att trenden nu har planat ut, medan narkotika är på ungefär samma nivåer. Det finns dock stora lokala skillnader i mätningen på kommunnivå, mellan olika årskurser och mellan pojkar och flickor. Därför är det viktigt med lokala analyser av de undersökningar som görs.

Kalmar län

→ Mål 4: Antalet personer som utvecklar skadligt bruk eller beroende av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks-och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.

Mål 4: Prioriterade insatsområden

Skadligt bruk och beroende bland äldre

Alkoholkonsumtionen och relaterade skador har ökat bland personer som är 65 år och uppåt.²² Det är dessutom vanligt att äldre använder fler läkemedel, vilket medför en ökad risk för biverkningar och att läkemedlen kan påverka varandra på ett negativt sätt. Alkohol kan också påverka effekter och bieffekter, samtidigt som känsligheten för alkohol ökar med stigande ålder. Vid förskrivning av läkemedel till äldre kan det därför vara lämpligt att diskutera patientens alkoholvanor.

I Kalmar län förväntar vi oss att antalet personer som är 80 år eller äldre ökar med över 40 procent till 2030.²³ Kunskap om alkoholkonsumtion och relaterade skador är viktig för personal som möter äldre inom hälso- och sjukvård och inom kommunernas omsorg. Detta för att kunna identifiera äldre med en ohälsosam livsstil och erbjuda dem råd och stöd för goda levnadsvanor och ge stöd till äldre med beroendeproblematik. Med ökad kunskap kan äldre personer med alkoholproblem få god vård, stöd och omsorg utifrån sina individuella behov och minska risken för att utveckla skadligt bruk eller beroende.

CENTRALA AKTÖRER:

- Kommunerna i Kalmar län
- Region Kalmar län

Mål 4: Tips

Utbildningsmaterial finns framtaget för hemtjänst, hemsjukvård och biståndshandläggare, samt stödmaterial för chefer, som särskilt riktar in sig på alkohol och äldre. Materialet finns hos Socialstyrelsen och kan spridas och användas inom relevanta verksamheter.

Webb socialstyrelsen.se

Utveckla arbetet mot dopning

Användningen av dopning ligger på förhållandevis låga nivåer jämfört med andra delar inom ANDTS²⁴. Aktörer behöver gemensamt ta ansvar för att fortsätta det förebyggande arbetet mot dopning och andra liknande preparat för att användningen inte ska öka.

Barn och unga är en särskilt sårbar grupp som har ökade risker att utveckla skadligt bruk eller beroende, även när det gäller dopning. I förebyggande arbete mot dopning är det viktigt att se bakomliggande orsaker till bruk av dopningsmedel eller liknande preparat, som exempelvis barn och ungas kroppsuppfattningar och identitetsfrågor.

En viktig förebyggande arena för att motverka bruk av dopningsmedel är träningsmiljöer, där bruk av dopningsmedel har en högre förekomst än på andra samhällsarenor.²⁵ I Kalmar län arbetar flera aktörer, som Länsstyrelsen, Polisen, kommuner och träningsanläggningar med metoden 100 % Ren Hårdträning. Syftet med metoden är att minska användandet av dopning i länet genom att skapa medvetenhet och öka kunskapen om förbjudna prestationshöjande preparat.²⁶ I norra länet finns ett kommunövergripande antidopningsnätverk i form av Ren Kraft. Samverkan av flera aktörer med olika målgrupper, kan bidra till minskad användandet av dopning i länet.

CENTRALA AKTÖRER:

- Kommunerna i Kalmar län
- Länsstyrelsen Kalmar län
- Polismyndigheten

Foto Pexels

Mål 4: Tips

På renhardtraning.com kan du läsa mer om arbetsmetoden 100% Ren Hårdträning. Du hittar också information om antidopningsarbete och vad som krävs för att en träningsanläggning ska diplomerar.

Webb renhardtraning.com

Foto Pexels

Målgruppsanpassade insatser utifrån lokal kartläggning

För att förebygga skadligt bruk eller beroende behöver vi kunskap om varför problemet uppstår. Utifrån risk- och skyddsfaktorer vet vi att det finns personer som löper en högre risk att utveckla skadligt bruk och beroende²⁷. De insatser som vi genomför i det förebyggande ANDTS-arbetet behöver vi anpassa och utforma utifrån den aktuella målgruppens behov och sammanhang. Målgruppsanpassade insatser handlar också om att göra befintliga insatser tillgängliga för fler utifrån faktorer som funktionsnedsättning, språk, socioekonomi, samt inkludera perspektiv kring kön och ålder.

CENTRALA AKTÖRER:

- Kommunerna i Kalmar län
- Länsstyrelsen Kalmar län
- Region Kalmar län

Mål 4: Tips

Kunskapssammanställningen *Risk- och skyddsfaktorer – vad vet vi och vad kan göras med kunskapen?* belyser vilka risk- och skyddsfaktorer som är gemensamma för olika problemutfall, och vilka som är mer specifika för enskilda problemutfall. Sammanställningen togs fram av RISE år 2021.

Webb [ri.se Risk- och skyddsfaktorer](https://ri.se/Risk-och-skyddsfaktorer)

Tidigare nämnda Preventionsguiden är en översättning som gjorts av Folkhälsomyndigheten, i syfte att tillgängliggöra en vetenskaplig och teoretisk grund för yrkesverksamma som arbetar inom ANDTS. Preventionsguiden innehåller kunskap, internationella riktlinjer och vägledning om evidensbaserat och etiskt arbete inom området. En guide för yrkesverksamma om vetenskapligt baserad ANDTS-prevention.

Webb folkhalsomyndigheten.se

A photograph of a person from behind, walking at night. The person is bald, wearing a dark t-shirt and dark pants, and has a blue backpack. They are walking on a sidewalk next to a low brick wall with graffiti. In the background, there are trees and some blurred figures of other people. The lighting is warm, suggesting streetlights or a sunset/sunrise.

→ Mål 5: Personer med skadligt bruk, eller beroende ska utifrån sina förutsättningar och behov ha tillgång till vård och stöd av god kvalitet.

Mål 5: Prioriterade insatsområden

Samverkan för stödinsatser och en sammanhållen vård för alla länets invånare

Undersökningar visar på en ökning av psykisk ohälsa bland länets unga^{28 6}. Att tidigt identifiera och behandla personer som riskerar att utveckla, eller redan har utvecklat, ett skadligt bruk är centralt.²⁰ I detta arbete kan samverkan mellan barnhälsovård, skola, elevhälsa, polis och föreningsliv samt barn- och ungdomspsykiatri vara viktig.

Ett exempel på vård och stöd för personer med skadligt bruk eller beroende är arbetet med LARO (Läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende). Samverkan med socialtjänsten är ofta en viktig del i LARO-behandlingen, precis som när det gäller all vård och behandling för skadligt bruk och beroende, där flera aktörer är inblandade.²⁹ Personer med samsjuklighet ska erbjudas lämpligt stöd med en fungerande vårdkedja med god samverkan mellan olika verksamheter.

I samverkan för stödinsatser och en sammanhållen vård för alla länets invånare ingår också att nå personer i en socialt och hälsomässigt utsatt situation. Aktörer i länet behöver arbeta för att motverka och förebygga hemlöshet och säkra tillgång till skyddade

boenden för våldsutsatta kvinnor som lever med skadligt bruk och beroende samt deras barn. Kvinnor med skadligt bruk och beroende har en högre utsatthet för våld och kränkningar i nära relationer jämfört med kvinnor generellt.³⁰ Utsattheten gäller också sex mot ersättning och människohandel, där människor utnyttjas bland annat för sexuella ändamål och för att begå kriminella handlingar, och får alkohol eller andra droger i utbyte.

CENTRALA AKTÖRER:

- Kommunerna i Kalmar län
- Region Kalmar län

Mål 5: Tips

Arbetet med Nära vård i Kalmar län handlar om att ha invånaren i fokus. En prioriterad grupp är personer med komplexa behov samt invånare som har stor risk för ohälsa men som ännu inte har kontakt med vård och omsorg.

Webb regionkalmar.se

I alla regioner, så även i polisregion syd, finns särskilda regionkoordinatorer som kan erbjuda praktisk konsultation och vägledning i ärenden som rör prostitution och människohandel. Du kan läsa mer om deras arbete och hitta regionala kontaktuppgifter på Jämställdhetsmyndighetens webbplats.

Webb jamstalldhetsmyndigheten.se

Webbaserat stöd

Region Kalmar län erbjuder personer som vill sluta röka ett webbaserat stöd via Tobakshjälpen. Det digitala formatet innebär för många en lägre tröskel för att söka hjälp och ökar också tillgängligheten för de som söker stöd.

Under 2023 lanserades en digital ungdomsmottagning i länet och det har också startat en länsövergripande digital enhet för psykisk hälsa, med unga vuxna i åldern 18-25 år som målgrupp. Den digitala enheten för psykisk hälsa är ett projekt under begränsad tid med syfte att etablera, forma och utvärdera nya digitala arbetssätt för att förebygga och möta den psykiska ohälsan. Ett större utbud av webbaserat stöd med låga trösklar inom olika delar av ANDTS kan innebära att personer i behov av stöd lättare kan få hjälp.

CENTRALA AKTÖRER:

- Kommunerna i Kalmar län
- Region Kalmar län

Mål 5: Tips

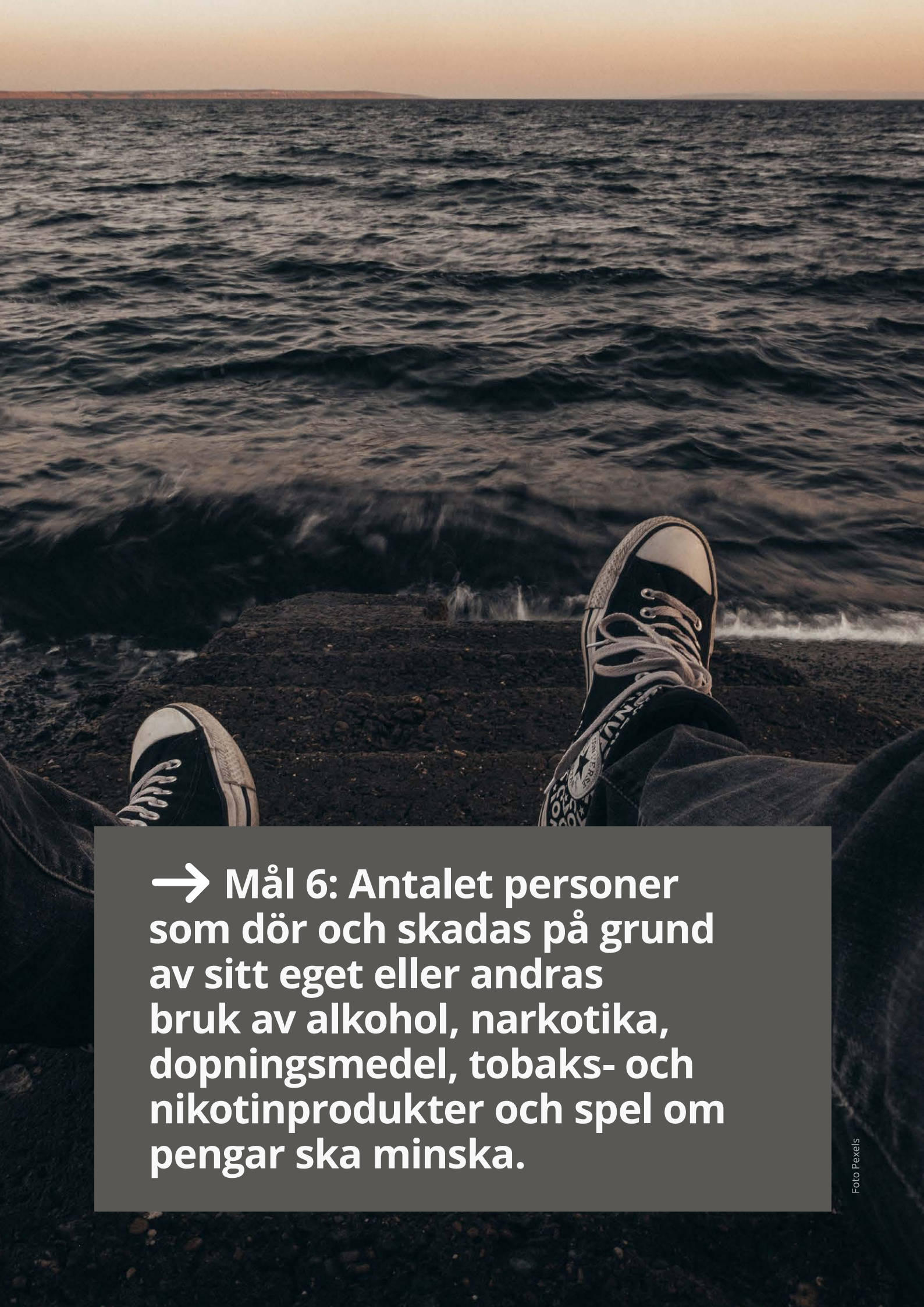
Kika in på några av de webbaserade stöd som finns i länet:

Webb 1177.se Tobakshjälpen i Kalmar län

Webb 1177.se Digital ungdomsmottagning Kalmar län

Webb 1177.se Digital psykisk hälsa Kalmar län

→ Mål 6: Antalet personer som dör och skadas på grund av sitt eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar ska minska.

Mål 6: Prioriterade insatsområden

Motverka narkotikarelaterade dödsfall

Målet om ett samhälle fritt från narkotika innebär en nollvision - ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftning, avsiktligt eller oavsiktligt. En del i arbetet med nollvisionen är sprututbytesverksamheten som Region Kalmar län bedriver. Den finns för att förebygga smittspridning, men också för att kunna nå ut med överdosprevention i form av informationsinsatser och utdelning av läkemedel som motverkar effekterna av opioidöverdosering.³¹

För att kunna motverka narkotikarelaterade dödsfall behöver aktörer som möter personer som använder narkotika ha kunskap att upptäcka och identifiera nya substanser, eller förändrade användningsmönster som riskerar att leda till skador eller dödsfall.

CENTRALA AKTÖRER:

- Kommunerna i Kalmar län
- Länsstyrelsen Kalmar län
- Region Kalmar län

Mål 6: Tips

Folkhälsomyndigheten har inrättat ett varningssystem för att motverka narkotikarelaterade dödsfall och skador (VSN). Varningssystemet är en webbportal som ska underlätta informationsutbytet mellan anslutna aktörer från nationella myndigheter, hälso- och sjukvård, polis och socialtjänst. Du kan läsa mer om VSN och bidra till att förebygga dödsfall och skador orsakade av narkotika via Folkhälsomyndighetens webbplats.

Webb [folkhälsomyndigheten.se](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

Kontrollera alkohol- och narkotikapåverkade i trafiken

För de flesta är det en självklarhet att inte dricka alkohol eller använda andra droger i samband med bilkörning. Ändå kör förare på länets vägar påverkade och döms för rattfylleri när de upptäcks.

I länet finns en överenskommelse om arbetssättet SMADIT, Samverkan mot alkohol och droger i trafiken. Aktörerna i överenskommelsen är Länsstyrelsen, Polisen, Kustbevakningen och kommunernas socialtjänst. SMADIT innebär att personer vid ratt-, drogratt- eller sjöfylleri direkt efter händelsen får erbjudande om stöd. Syftet är att minska antalet återfall i den här typen av brott³². SMADIT bygger på nära och långsiktigt samarbete och behöver fortsätta mellan olika samhällsaktörer.

CENTRALA AKTÖRER:

- Länsstyrelsen Kalmar län
- Polismyndigheten
- Kommunerna i Kalmar län

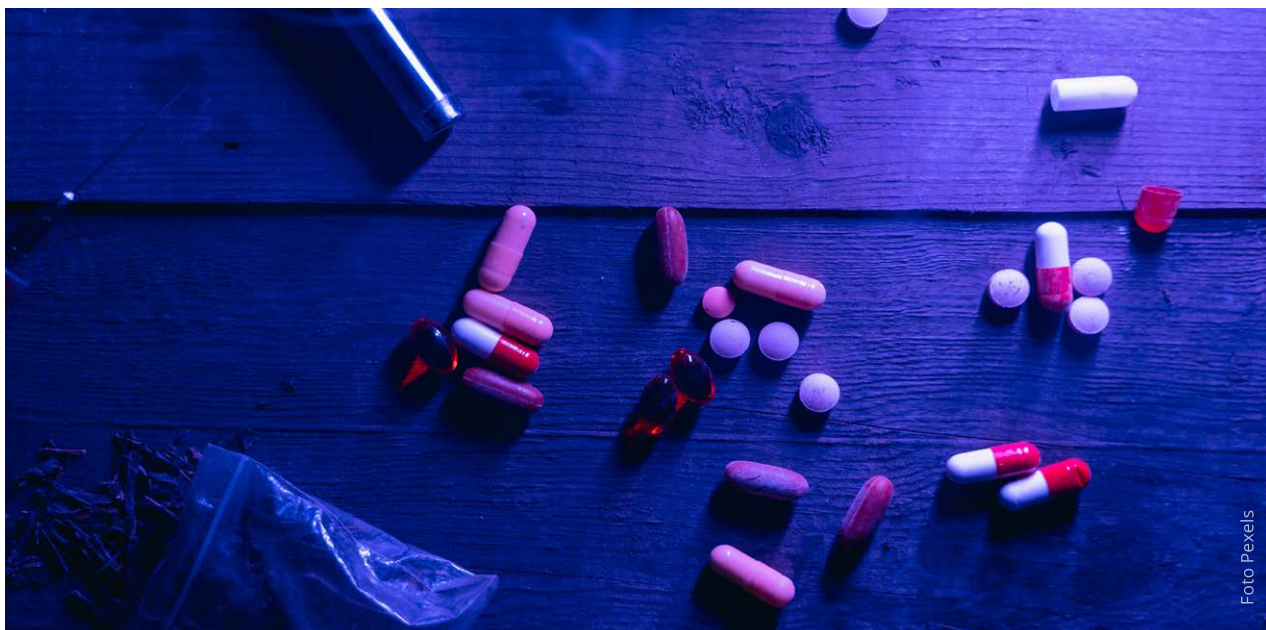

Mål 6: Tips

Du kan läsa mer om arbetssättet SMADIT hos Folkhälsomyndigheten.

Webb [folkhalsomyndigheten.se](https://www.folkhalsomyndigheten.se)

Flera socialförvaltningar i länet har med inspiration från SMADIT gjort lokala överenskommelser med Polisen om SAMMI* (Samverkan Mot Missbruk I *kommunens namn). Detta för att kunna erbjuda en person, misstänkt för narkotikabrott, stöd och hjälp på samma sätt som görs vid rapportering av rattfylleribrott.

Stärka det suicidpreventiva arbetet

Av de dödsfall som årligen sker av läkemedels- och narkotikaförgiftningar i Sverige är cirka en fjärdedel en suicidal handling.¹ Bland förgiftningar klassade som suicid dominerar sömnmedel och lugnande medel. Arbetet med att förbygga suicid är en viktig del i arbetet för att minska antalet dödsfall och säkerställa att vi uppnår nollvisionen om narkotikarelaterade dödsfall.

Region Kalmar län har sedan flera år haft ett uttalat fokus på suicidprevention. Kalmar län har en högre suicidfrekvens än riksgenomsnittet. Sambandet mellan suicid och spel om pengar är belagt. Vi ser också att andelen barn och unga som spelar om pengar ökar, särskilt bland pojkar.^{3,5} Utifrån den regionala handlingsplanen för suicidprevention 2023-2025 planeras en kartläggning av personer med spelberoende samt att ta fram förslag på lämpliga insatser för att fånga upp och ge stöd till länsinvånare med spelberoende och suicidrisk.

CENTRALA AKTÖRER:

- Kommunerna i Kalmar län
- Region Kalmar län

Mål 6: Tips

Spelprevention.se är ett kunskapsstöd om spel om pengar och spelproblem. Spelproblem och psykisk ohälsa är två riskfaktorer som förstärker varandra, ju större spelproblem desto större risk för allvarlig ohälsa. Genom att förebygga spelproblem kan vi bidra till prevention av psykisk ohälsa och suicid.

Webb spelprevention.se

Uppföljning

- » Uppföljning av kommunernas och Länsstyrelsens arbete med ANDTS sker årligen via Länsrapporten, en enkät som hanteras av Folkhälsomyndigheten. Resultaten kan ses i [Indikatorlabbet folkhalsomyndigheten.se](#) tillsammans med annan statistik på nationell, regional och i viss mån även lokal nivå.
 - » ANDTS-trender bland ungdomar i länets kommuner följer vi vartannat år via undersökning genom CAN eller annan motsvarande kommunal undersökning. Konsumtion av ANDTS följs även via LUPP:en som genomförs vart tredje år.
 - » Vuxnas bruk av ANDTS följer vi genom den nationella folkhälsoenkäten Hälsa på lika villkor (HLV) som genomförs av Folkhälsomyndigheten vart annat år. Region Kalmar län redovisar HLV via [regionkalmar.se/faktakalmarlan](#)
 - » Regelbunden uppföljning av ANDTS-arbetet i Kalmar län sker löpande via exempelvis statistik från Polisen och kommunerna inom samverkan för SMADIT och inom Region Kalmar län gällande till exempel Tobaksfri Duo-enkät.
- Länsstyrelsen Kalmar län reviderar denna strategi vid behov.

Kompletterande dokument

Den regionala ANDTS-strategin kopplar an till flera regionala dokument och handlingsplaner i länet som följande:

Regional jämställdhetsstrategi, Kalmar län

[Ett jämställt Kalmar län 2017–2027 | Länsstyrelsen Kalmar \(lansstyrelsen.se\)](#)

Integrationsstrategi Kalmar län

[Integrationsstrategi för Kalmar län | Länsstyrelsen Kalmar \(lansstyrelsen.se\)](#)

Regionalt styrdokument och handlingsplan 2023-2024, Läns gemensam ledning, Psykisk hälsa

[Om Läns gemensam ledning i samverkan - För vårdgivare Region Kalmar län \(regionkalmar.se\)](#)

Handlingsprogram suicidprevention 2023-2025

[Handlingsprogram suicidprevention 2023-2025 Region Kalmar län \(regionkalmar.se\)](#)

Vård och insatsprogram psykisk hälsa

[Vård- och insatsprogram psykisk hälsa - Vårdgivare Region Kalmar län \(regionkalmar.se\)](#)

Läns gemensam målbild och strategi för Nära vård

[Läns gemensam målbild och strategi för Nära vård för Region Kalmar län och länets 12 kommuner \(regionkalmar.se\)](#)

Regional utvecklingsstrategi (RUS)

[Regional utvecklingsstrategi \(RUS\) | Region Kalmar Län \(regionkalmar.se\)](#)

Bilaga 1: Centrala aktörer för samverkan i ANDTS-arbetet

Aktör	Beskrivning
Länsstyrelsen Kalmar län	Har ett samordnande uppdrag och ska verka för att uppnå de nationella politiska målen för samhällets insatser mot alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel om pengar i det regionala arbetet. Länsstyrelsen har också ett tillsynsansvar över kommunerna enligt alkohollagen, lagen om tobak och liknande produkter och lag om tobaksfria nikotinprodukter, samt möjlighet att erbjuda utbildning och stöd till samarbetspartners i det förebyggande arbetet. Länsstyrelsen har också ansvar för att stödja och bidra till regional samordning av det brottsförebyggande arbetet i länet, samt flera närliggande uppdrag inom social hållbarhet.
Kommunerna i Kalmar län	Har det yttersta ansvaret för alla som vistas i kommunen. Kommunerna har också ett lagstadgat tillsynsansvar inom områdena alkohol samt tobak och liknande produkter, gällande bland annat serveringstillstånd och försäljning. Enligt socialtjänstlagen har kommunen ett generellt ansvar för att främja människors ekonomiska och sociala trygghet samt jämlikhet i levnadsvillkor. Socialnämnden ska arbeta för att förebygga och motverka skadligt bruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel (inklusive spel). Kommunerna har också ansvar för det förebyggande och hälsofrämjande arbetet. Att skapa goda livsmiljöer och god kvalitet på förskola, skola och omsorg är en del i detta arbete.
Region Kalmar län	Har ett ansvar för hälso- och sjukvård samt tandvård i länet. Mötet i vården ger möjlighet till att tidigt upptäcka individer i riskzon, motivera till förändrade levnadsvanor, identifiera och ge stöd till sårbara grupper samt erbjuda behandling. Regionen kartlägger och analyserar hälsoläget i länet och verkar för kunskapsspridning inom området. Hälso- och sjukvården ska även arbeta för att förebygga ohälsa. I arbetet ska barns behov av information, råd och stöd om barnets vårdnadshavare är beroende av alkohol eller något annat beroendeframkallande medel (inklusive spel), har en psykisk funktionsnedsättning eller en allvarlig fysisk sjukdom eller skada särskilt beaktas. Detsamma gäller om barnets vårdnadshavare oväntat avlider.
Kommunförbundet Kalmar län	Arbetar på uppdrag av länets 12 kommuner. Kommunförbundet samordnar frågor som berör socialtjänst och i angränsande områden hälso- och sjukvård i det gemensamma arbetet inom "Länsgemensam ledning i samverkan". Här ingår utvecklingsarbete inom vård och behandling för skadligt bruk och beroende i Kalmar län.
Polismyndigheten	Har ett ansvar att begränsa tillgången till och efterfrågan av illegala substanser och illegal hantering av alkohol, tobak och spel om pengar. Genom tillsynsinsatser där polisen har ett eget ansvar, eller tillsynsinsatser i samverkan med andra myndigheter, ska polisen medverka till efterlevnad av lagar och förordningar.
Universitet, andra myndigheter, Kalmarsunds gymnasieförbund, näringsliv, föreningsliv och andra civilsamhällesorganisationer	Har viktiga roller i ett länsgemensamt folkhälsoarbete.

Bilaga 2: Omfattning av arbetet: flera nivåer och olika perspektiv

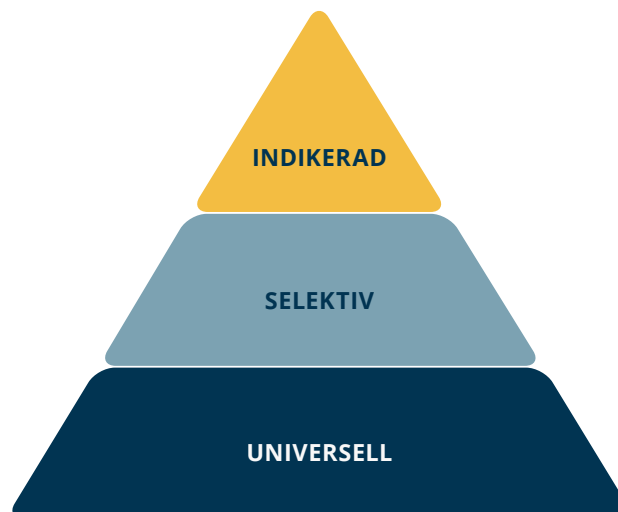
Arbetet mot ANDTS omfattar hela befolkningen. Det sträcker sig från förebyggande insatser till stöd, vård och behandling. I arbetet ingår även insatser med syfte att begränsa både tillgängligheten och efterfrågan. Genom tvärasektoriellt arbete och insatser inom närliggande områden ökar möjligheten att uppnå målen i strategin. Exempel på sådana arbeten är tillsyn enligt alkohollagen, lagen om tobak och liknande produkter och lag om tobaksfria nikotinprodukter, brottsförebyggande arbete och insatser för en god, jämlik och jämställd folkhälsa. En viktig aktör att nämna är skolan, som ska ha ANDTS som en del i sitt systematiska arbete.³³ En förändring i skollagen från den 2 juli 2023 har stärkt det förebyggande arbetet som elevhälsan ska bedriva, där ANDTS ingår som en av flera delar.

Främjande och förebyggande arbete på flera nivåer

Förebyggande arbete är utgångspunkten i ANDTS-arbetet och handlar om att förebygga ohälsa och främja hälsa. Förebyggande arbete behöver utgå från de faktorer i människors livsvillkor och levnadsvanor som går att påverka. Generella insatser för att skapa goda uppväxtvillkor kan bidra till att förebygga en framtida ANDTS-problematik³⁴. Olika typer av insatser behövs på alla nivåer i samhället, bland annat av kommuner, regioner, myndigheter och det civila samhället.

Vi kan dela in det ANDTS-förebyggande arbetet kan delas in i tre nivåer där fokus ligger på att nå hela befolkningen eller delar av den:

- » **Indikerad nivå** – insatser som riktar sig till individer. Det kan handla om att behandla personer inom beroendevård eller personer med spelproblem.
- » **Selektiv nivå** – insatser som riktar sig till vissa grupper. Det kan vara personer som har större risk att utveckla problem, till exempel de som redan använder nikotinprodukter eller har en riskkonsumtion av alkohol.
- » **Universell nivå** – insatser som riktar sig till en hel population. Det kan exempelvis vara befolkningen i stort eller elever på en hel skola.

Risk- och skyddsfaktorer

I arbetet med ANDTS är det viktigt att identifiera och ta hänsyn till olika risk- och skyddsfaktorer. Det är faktorer som utgör en risk för, eller skyddar människor från, att utveckla ett problematiskt bruk av ANDTS.

Risk- och skyddsfaktorer finns på flera nivåer:

- Individuell nivå, till exempel olika personligheter och beteenden.
- Social nivå, till exempel hur väl uppväxtmiljö, familj och skola fungerar.
- Strukturell nivå, till exempel tillgång till ANDTS.³³

För alkohol, narkotika, tobak och spel om pengar (ANTS) är gemensamma riskfaktorer identifierade.²⁶

Omständigheter som kan utgöra riskfaktorer för ANTS är:

- Lägre socioekonomisk position utifrån föräldrars utbildningsnivå, yrke och bostadsområde.
- Sämre skolprestationer som låga, ofullständiga eller inga slutbetyg från grundskolan.
- Frånvaro av trygga uppväxtvillkor, exempelvis att växa upp med en förälder eller i familjehem, förälder med psykisk sjukdom, förälder med alkohol- eller narkotikadiagnos eller problem med spel om pengar, förälder som får fängelsestraff eller med våld i hemmet.
- Användning av någon av substanserna (ANTS) eller att spela om pengar.
- Individuella förutsättningar som adhd, beteendeproblem eller att vara pojke.

Det är dock viktigt att framhålla att de identifierade riskfaktorerna sällan har ett direkt orsakssamband med ANTS-relaterade problem. Att som barn växa upp med en eller flera riskfaktorer innebär inte att barnet själv kommer få problem.²⁶

Agenda 2030 målen. Källa: globalamalen.se

Agenda 2030 – påverkan på människan, planeten och ekonomin

Agenda 2030³⁵ är en handlingsplan med mål för omställning till ett hållbart samhälle socialt, miljömässigt och ekonomiskt. Även arbetet med ANDTS handlar om hållbar utveckling och berör flera av de 17 målen. Särskilt stark är kopplingen till mål 3 God hälsa och välbefinnande, som innebär att säkerställa möjligheten för alla att kunna leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar. Delmål till mål 3 lyfter bland annat genomförandet av Världshälsoorganisationens ramkonvention om tobakskontroll och behovet av att stärka insatserna för att förebygga och behandla skadligt bruk och beroende av alkohol och narkotika.

ANDTS-arbetet har också tydliga kopplingar till mål 5 Jämställdhet, 6 Rent vatten och sanitet för alla, 10 Minskad ojämlikhet, 13 Bekämpa klimatförändringarna, 14 Hav och marina resurser, 15 Ekosystem och biologisk mångfald, 16 Fredliga och inkluderande samhällen.

Miljö och ANDTS

Produktion av ANDTS-produkter kan innebära en belastning på miljön och försämrade livsvillkor, särskilt i utvecklingsländer. Tobakens negativa miljöpåverkan kommer in i alla delar av processen, från tobaksplantan, via tobaksproduktionen, till fimpen på gatan. Tobaksindustrin har stor klimatpåverkan genom effekterna av skogsavverkning, energiförbrukning och transporter. Nikotinet i tobaksplantan är skadligt för människor, djur och natur och förgiftar marker och vattendrag.³⁶ En stor del av nedskräpningen i de svenska städerna är tobaksrelaterat. Nästan 80 procent av alla skräpföremål i Sverige består av fimpar, cigarettpaket, snus och snusdosor.³⁷ I fimparna finns plast och gifter som riskerar att göra stor skada i naturen under en lång tid.

Även narkotika har en negativ miljöpåverkan. Narkotikaodlingar bidrar till skogsskövling och användning av skadliga bekämpningsmedel. Narkotikaframställning inomhus, i till exempel växthus, har miljöpåverkan till följd av stor energiåtgång³⁸. Många preparat, som narkotikaklassade läkemedel, utsöndrar kroppen via urin och avföring. Avloppssystem är därför den största spridningsvägen för rester till miljön, vilket i sin tur ger en negativ effekt på fiskar, fåglar, vattenlevande djur och organismer.³⁹

Folkhälsomålen – god och jämlik hälsa för alla

Det övergripande målet för folkhälsopolitiken har åtta målområden⁴⁰, som alla har koppling till ANDTS-området. Tydligast koppling finns i det sjätte målområdet, som handlar om levnadsvanor. Arbeta med ANDTS ska bidra till det övergripande folkhälsomålet om en god och jämlik hälsa i hela befolkningen. För att uppnå målet krävs både ett jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv i arbetet.

En god och jämlik hälsa - åtta målområden Källa: folkhalsomyndigheten.se

Vi behöver ha kunskap om hur hälsan ser ut bland olika grupper av kvinnor och män, pojkar och flickor för att kunna bidra till ökad jämlik hälsa. Arbetet behöver ta hänsyn till socioekonomiska och intersektionella faktorer, som till exempel kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, ålder och psykiska och fysiska funktionsnedsättningar.⁴¹ Vi vet att hbtqi-personer generellt rapporterar en sämre hälsa jämfört med heterosexuella personer och cispersoner.⁴² Vi vet också att personer med funktionsnedsättning har sämre livsvillkor, sämre levnadsvanor och sämre hälsa jämfört med övrig befolkning.⁴³

Nationella mål för jämställdhet

Det är viktigt att ta hänsyn till skillnader mellan män och kvinnor när det gäller konsekvenser av ANDTS. Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det femte av de sex delmålen handlar om jämställd hälsa⁴⁴. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Alla kommuner i länet har anslutit sig till den regionala strategin för ”Ett jämställt Kalmar län” och erbjuds därigenom stöd för att kunna bedriva ett aktivt jämställdhetsarbete. Jämställdhetsperspektivet ska även genomsyra arbetet med ANDTS. Kvinnor utvecklar alkoholrelaterade skador på en lägre konsumtionsnivå än män och kvinnor med beroendeproblem är en särskilt sårbar grupp som är mer utsatt för våld⁴⁵. Våldsutsatta kvinnor med skadligt bruk och beroende kan ofta ha problem inom flera livsområden som gör dem särskilt utsatta. Det kan handla om svag ekonomi, psykiska eller fysiska sjukdomar eller funktionsnedsättningar, osäker bostadssituation och/eller erfarenhet av sex mot ersättning.⁴⁶ I ungdomsenkäten LUPP framkommer tydliga skillnader när det gäller hälsa mellan killar och tjejer i Kalmar län. Över tid har det aldrig varit så stora skillnader mellan tjejer och killar vad gäller självskattad hälsa som vid 2021 års mätning.⁶ Killar upplever att de har god hälsa i betydligt högre grad än vad tjejer gör.

Jämställdhetspolitiska mål och genderEQ Kalmar län.

Källa: ettjamstalltkalmarlan.nu

Barn och unga ska särskilt skyddas

Barn och unga är en särskilt viktig målgrupp i det förebyggande ANDTS-arbetet. Alla barn ska få en bra start i livet med goda uppväxtvillkor som stimulerar tidig utveckling, inlärning och hälsa. Det tidiga livets villkor är ett särskilt målområde i de nationella folkhälsomålen. Barn och ungas skydd av skadliga effekter är ett eget målområde även i ANDTS-strategin (se mål 2). Det är värt att framhålla att barn inte är en homogen grupp, utan precis som övrig befolkning har barn inre och yttre omständigheter som påverkar förutsättningarna för både psykisk och fysisk hälsa.

Barn som växer upp i ekonomisk utsatthet och/eller vars föräldrar har ett skadligt bruk eller beroende får ofta sämre hälsa som vuxna.^{47 26 15} Dessa barn har också en förhöjd risk för suicid, olyckor och våld samt eget skadligt bruk eller beroende av alkohol och andra droger som vuxna.²⁶ Den 1 januari 2020 blev FN:s konvention om barnets rättigheter svensk lag. I barnkonventionen finns flera artiklar som berör ANDTS-arbetet, genom särskilda bestämmelser om att barn har rätt till social trygghet och skydd mot alla former av våld. Artikel 33 beskriver specifikt att barn har rätt till skydd från olaglig användning av narkotika.¹⁴ Barnkonventionen handlar också om att särskilt beakta barn och ungas rättigheter och intressen. Genom att ta del av barn och ungas kunskaper och erfarenheter kan det förebyggande och främjande ANDTS-arbetet bli mer effektivt och träffsäkert. Det är viktigt att beakta kön och andra intersektionella faktorer, som har en avgörande betydelse för om insatserna får effekt. Och komma ihåg att barn alltid är barn - även när de brukar ANDTS.

Anhörig- och närståendeperspektiv

Anhöriga och närstående till personer med skadligt bruk eller beroende lever ofta under stor press. De kan känna sig maktlösa inför att deras närstående far illa och upplevelsen av att de inte får rätt stöd, vård och behandling. De anhöriga och närstående har ofta behov av stöd och hjälp för egen del och är dessutom viktiga för att insatser till den närstående ska ge resultat. Såväl socialtjänsten som hälso- och sjukvården behöver därför uppmärksamma anhöriga och närstående. Det gäller också barn som anhöriga.

Brottsförebyggande arbete

Det finns en tydlig koppling mellan kriminalitet och bruk av ANDTS. När det gäller våld i nära relation, våld mot barn och våld i offentlig miljö, som på krogar och läktare, finns det ofta en koppling till alkohol och andra droger.^{48 15} Särskilt angeläget är att inom ramen för ANDTS-arbetet stärka fokuset på narkotikaprevention. Detta då bruket av narkotika har stora konsekvenser för enskilda men också för samhället i stort, exempelvis genom ökad brottslighet och otrygghet. Bruk av narkotika hänger ofta samman med en rad andra typer av brott som trafikbrott och stöld. För den organiserade brottsligheten kan smuggling av narkotika eller alkohol utgöra en stor del av vinsterna.⁴⁹ När det gäller förebyggande insatser är många aktörer involverade och det är viktigt med samverkan på nationell, regional och lokal nivå för ett effektivt arbete. Lagen som trädde i kraft den 1 juli 2023 har stärkt och förtydligat kommunernas ansvar i det brottsförebyggande arbetet.⁵⁰ Det kan finnas vinster i att samordna delar av ANDTS-arbetet med detta brottsförebyggande ansvar.

Samhällsekonomi

Användning av ANDTS kan resultera i negativa hälsomässiga, sociala och ekonomiska konsekvenser för den enskilda personen, närstående och för samhället. Förebyggande arbete inom ANDTS kan alltså, förutom att minska de negativa hälsokonsekvenserna, även minska de samhällsekonomiska kostnaderna.⁵¹

De samhällsekonomiska kostnaderna är indelade i immateriella, direkta och indirekta kostnader. Immateriella kostnader inkluderar förlorad livskvalitet för personer som använder ANDTS och deras närstående. Direkta kostnader är bland annat vård, behandling, rättsväsende, forskning och förebyggande arbete. Indirekta kostnader står för bland annat produktionsbortfall på grund av förtida dödsfall, arbetslöshet och fängelsestraff.

Ett faktablad⁴⁷ från Folkhälsomyndigheten sammanfattar resultat från flera hälsoekonomiska analyser inom området ANDTS. Årliga beräknade kostnader för samhället för områdena ANDTS i Sverige är:

- 103 miljarder kronor för alkoholkonsumtion år 2017
- 38,5 miljarder kronor för narkotikaanvändning år 2020
- 31,5 miljarder kronor för rökning år 2015
- 9–11 miljarder kronor för spelproblem år 2021
- För användning av anabola steroider (AAS) är uppskattningen av genomsnittlig årlig samhällsekonomisk kostnad 11 miljoner kronor för 18–41-åringar som frekvent tränar på gym. I kostnaden ingår framför allt hälso- och sjukvård samt produktionsbortfall kopplat till sjuklighet.⁴⁷

Oavsett metod för att beräkna kostnaden, står det klart att samhällets kostnader till följd av ANDTS är många miljarder kronor per år. Och att hälsofrämjande och förebyggande arbete mot skadligt bruk av alkohol, användning av narkotika, dopning och tobaks- och nikotinprodukter samt spelproblem kan ge både hälsomässiga och ekonomiska vinster.

Referenslista

- Alkohollag (2010:1622) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/alkohollag-20101622_sfs-2010-1622/
- A Non Smoking Generation (2021). Unga behöver en tobaksfri skoltid, rapport om ungas attityder till tobak. Rapport 2021:1 <https://nonsmoking.se/wp-content/uploads/2021/10/unga-beho%CC%88ver-en-tobaksfri-skoltid.pdf> [Online - hämtad 2023-10-24]
- A Non Smoking Generation (2020). Tobak och miljö, faktablad. <https://nonsmoking.se/wp-content/uploads/2022/04/tobak-och-miljo%CC%88-faktablad-.pdf> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Brottsförebyggande rådet (2015). Alkohol- och drogpåverkan vid misshandel, hot, personrån och sexualbrott. <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2015-02-24-alkohol--och-drogpaverkan-vid-misshandel-hot-personran-och-sexualbrott.html> [Online - hämtad 2023-11-02]
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2022). CAN:s nationella skolundersökning 2022. <https://www.can.se/pressmeddelande/mangdubbel-okning-av-vaping-hos-skolungdom> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2021). ANDTS-erfarenheter 2021 Kalmar län. <https://www.can.se/publikationer/andts-erfarenheter-i-region-kalmar-lan> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2022). Alkoholvanor hos äldre 2004-2021. <https://www.can.se/app/uploads/2022/11/alkoholvanor-hos-aldre-2004-2021.pdf> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2023). Faktablad om dopning. <https://www.can.se/app/uploads/2023/09/can-faktablad-dopning.pdf> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2023b). ANDTS-undersökning i Kalmar län. <https://kfk.se/wp-content/uploads/2023/12/CAN-rapport-Kalmar-lan-2023.pdf> [Online - hämtad 2023-12-13]
- Folkhälsomyndigheten/Region Kalmar län (2022). Hälsa på lika villkor, Kalmar län. <https://regionkalmar.se/nyhetslista/sa-upplever-befolkningen-sin-halsa/>, <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrjoiNWwNDaxZTAtYWEyNy00ODg1LWJkNmYtMTA0ZThkMG12MzE2IiwidCI6ImU2YTUyMDM1LWViMmMtNDI2YS1iOjEhLTMyMWlyNzQ3NzVkYSIsImMiOjEh> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Folkhälsomyndigheten (2021). Att lyckas med ANDTS-prevention - en snabbguide för kvalitetssäkring och utveckling av hälsofrämjande och förebyggande arbete. Artikelnummer: 20067. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/71edf0aed8f648e5bcf71c1058a9b3e9/att-lyckas-med-andts-prevention.pdf> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Folkhälsomyndigheten (2022). Risk- och skyddsfaktorer för alkohol, narkotika, tobak och spel om pengar hos barn och unga. Artikelnummer: 22050. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/r/risk-och-skyddsfaktorer-for-alkohol-narkotika-tobak-och-spel-om-pengar-hos-barn-och-unga/?pub=111579> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Folkhälsomyndigheten (2023). Föräldrar och andra vuxna i barns närhet är viktiga, från webbplatsen spelprevention.se <https://www.folkhalsomyndigheten.se/spelprevention/unga-och-spel-foraldrar-och-andra-vuxna-i-barns-narhet-ar-viktiga/> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Folkhälsomyndigheten (2023b). Alkoholens skadeverkningar, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts-utveckling-inom-andts-anvandning-och-ohalsa/skadeverkningar/alkoholens-skadeverkningar/> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Folkhälsomyndigheten (2023c). Kunskap om tobaks- och nikotinprodukters skadeverkningar. Återredovisning av regeringsuppdrag. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/6ab2ab5dabe64ccab994e8b472331c6d/kunskap-tobaks-nikotinprodukters-skadeverkningar.pdf> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Folkhälsomyndigheten (2023d). Rökfria miljöer med stöd i lagen, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/tillsynsvagledning/tobak-och-liknande-produkter/rokfria-miljoer/rokfria-miljoer-med-stod-i-lagen/> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Folkhälsomyndigheten (2023e). Frivilliga rökförbud, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/tillsynsvagledning/tobak-och-liknande-produkter/rokfria-miljoer/frivilliga-rokforbud/> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Folkhälsomyndigheten (2023f). Vem använder dopning? från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/utveckling-inom-andts-anvandning-och-ohalsa/anvandning/dopningsmedel-och-dess-anvandning/vem-anvander-dopning/> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Folkhälsomyndigheten (2023g). Förebyggande arbete inom ANDTS, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/forebyggande-arbete-inom-andts/> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Folkhälsomyndigheten (2023h). Hbtqi, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/sexuell-halsa-hivprevention/hbt/> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Folkhälsomyndigheten (2023i). Det samhällsekonomiska värdet av hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbete - faktablad. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/5762a09dee254401a01b6ff928da20fb/det-samhallsekonomiska-vardet-av-halsoframjande-och-forebyggande-andts-arbete.pdf> [Online - hämtad 2023-11-02]
- Folkhälsomyndigheten (2023j). SMADIT, Samverkan mot alkohol och droger i trafiken, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/vad-vi-gor-inom-andts/nationell-samordning-och-samverkan-inom-andts/smadit/> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Folkhälsomyndigheten (2023k). Nationella mål och målområden, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se <https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsaarbete/tema-folkhalsa/vad-styr-folkhalsopolitiken/nationella-mal-och-malomraden/> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Globala målen, webbplats med information om Agenda 2030. <https://www.globalamalen.se/>
- Håll Sverige Rent (2023). Fimpen - värsta skräpet, från webbplatsen hsr.se. <https://hsr.se/artiklar/fimpen-varsta-skrapet> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Hälsa- och sjukvårdslag (2017:30) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso-och-sjukvardslag-201730_sfs-2017-30/
- IQ (2023). Bjuda hemma? från webbplatsen Tonårsparlören <https://www.iq.se/tonarsparloren/bjuda-hemma/> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Johansson, Magnus (2021). Risk- och skyddsfaktorer - vad vet vi och vad kan göras med kunskapen? RISE Research Institutes of Sweden. <https://ri.diva-portal.org/smash/get/diva2:1656234/FULLTEXT01.pdf> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Jämställdhetsmyndigheten (2023). Intersektionalitet, från webbplatsen jamstalldsmyndigheten.se <https://jamstalldetsmyndigheten.se/fakta-om-jamstalldhet/intersektionalitet/> [Online - hämtad 2023-10-24]
- Kommunförbundet Kalmar län (2021). Ungdomsenkäten LUPP 2021. <https://kfk.se/wp-content/uploads/2022/05/Kalmar-lan-LUPP-2021-webb.pdf> [Online - hämtad 2023-10-24]

Kommunförbundet Kalmar län (2023). Vad är Nära vård? <https://kfkl.se/vara-verksamheter/halsa-och-social-valfard/nara-vard/> [Online - hämtad 2023-10-24]

Kunskapsguiden (2023). Tidiga och samordnade insatser, TSI, från webbplatsen kunskapsguiden.se <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/barn-och-unga/tidiga-och-samordnade-insatser-tsi/> [Online - hämtad 2023-10-24]

Kunskapsguiden (2023b). Hälsan hos personer med funktionsnedsättning, från webbplatsen kunskapsguiden.se <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/halsa-hos-personer-med-funktionsnedsattning/#:~:text=Att%20ha%20en%20funktionsneds%20A4ttning%20inneb%20A4r%20inte%20i%20sig,otrygghet%20%20diskriminering%20och%20brist%20p%20A5%20tillg%20A4nglighet%20f%20B6rs%20A4mrar%20livskvaliteten> [Online - hämtad 2023-10-24]

Kunskapsguiden (2023c). Om våldsutsatta kvinnor med missbruks- och beroendeproblem, från webbplatsen kunskapsguiden.se <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/missbruk-och-beroende/valdsutsatta-kvinnor-med-missbruks--och-beroendeproblem/om-valdsutsatta-kvinnor-med-missbruks--och-beroendeproblem/> [Online - hämtad 2023-10-24]

Kunskapsguiden (2023d). Ekonomisk utsatthet under uppväxten, från webbplatsen kunskapsguiden.se <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/ekonomiskt-bistand/barn-och-unga-i-familjer-med-ekonomiskt-bistand/ekonomisk-utsatthet-under-uppvaxten/> [Online - hämtad 2023-11-02]

Kunskapsguiden (2023e). Vad är psykisk ohälsa? från webbplatsen kunskapsguiden.se <https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/psykisk-ohalsa/psykisk-ohalsa-hos-barn-och-unga/vad-ar-psykisk-ohalsa/#:~:text=Den%20psykiska%20oh%20A4lsan%20bland%20barn%20och%20unga%20har,v%20A5rdas%20allt%20fler%20unga%20inom%20den%20psykiatriska%20slutenv%20A5rden.> [Online - hämtad 2023-11-02]

Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197/

Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2023196-om-kommuners-ansvar-for_sfs-2023-196/

Lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20182088-om-tobak-och-liknande-produkter_sfs-2018-2088/

Lag (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20221257-om-tobaksfria-nikotinprodukter_sfs-2022-1257/

Länsstyrelsen Kalmar län (2023). Mål, från webbsidan ettjamstalltkalmarlan.nu <https://www.ettjamstalltkalmarlan.nu/nationella-mal/> [Online - hämtad 2023-10-24]

Länsstyrelsen Västmanland (2021). Vem ser oss? En studie om kvinnor i missbruk och deras upplevelser av våld i nära relation. <https://catalog.lansstyrelsen.se/store/23/resource/19> [Online - hämtad 2023-10-24]

Naturvårdsverket (2023). Läkemedel i miljön, från webbplatsen naturvardsverket.se <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/miljoforeningar/organiska-miljogifter/lakemedel-i-miljon/> [Online - hämtad 2023-10-24]

Nationellt centrum för kvinnofrid (2023). Missbruk och utsatthet för våld, från webbsidan nck.uu.se <https://www.nck.uu.se/kunskapsbanken/amnesguider/sarskild-sarbarhet/missbruk-och-utsatthet-for-vald/> [Online - hämtad 2023-10-24]

Regeringen (2022). En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022-2025. Skr. 2021/22:213. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2022/03/skr.-202122213/> [Online - hämtad 2023-10-24]

Region Kalmar län (2023). Nära vård. <https://vardgivare.regionkalmar.se/utveckling-kompetens/samlingssida-omstallning-av-halso--och-sjukvarden/> [Online - hämtad 2023-10-24]

Region Kalmar län (2022). Enkät Tobaksfri Duo. <https://regionkalmar.se/globalassets/dokument/detta-gor-region-kalmar-lan/halso-och-sjukvard/for-ett-friskare-liv/resultat-tobaksfri-duo-enkat-2021-2022.pdf> [Online - hämtad 2023-10-24]

STAD, Ren Hårdträning (2023). Vår metod, från webbplatsen renhardtraning.se <https://www.renhardtraning.com/var-metod> [Online - hämtad 2023-10-24]

Skollag (2010:800) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/#K2

Skolverket (2023). Skolledning och rektors arbete med ANDTS, från webbplatsen skolverket.se <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/skolledning-och-rektors-arbete-med-andts> [Online - hämtad 2023-10-24]

Socialstyrelsen (2020). Läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende Kunskapsstöd – i hälso- och sjukvård och socialtjänst <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2020-3-6607.pdf> [Online - hämtad 2023-10-24]

Socialstyrelsen (2023). Sprututbytesverksamhet, från webbplatsen socialstyrelsen.se <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/missbruk-och-beroende/sprututbytesverksamhet/#:~:text=Den%20prim%20A4ra%20m%20A5ls%20A4ttningen%20med%20sprututbytesverksamhet%20%20A4r%20att%20begr%20A4nsa.frivillig%20v%20A5rd%20och%20> [Online - hämtad 2023-10-24]

Socialtjänstlag (1980:620) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-1980620_sfs-1980-620/

Uppdrag psykisk hälsa (2023). Fem skal att avstå narkotika – rakt på sak <https://www.uppdragpsykiskhalsa.se/wp-content/uploads/2023/04/Fem-skal-att-avsta-narkotika-rakt-pa-sak-230424.pdf> [Online - hämtad 2023-10-24]

Slutnoter

- 1 En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025. Skr. 2021/22:213.
- 2 Region Kalmar län (2022). Enkät Tobaksfri Duo.
- 3 Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2022). CAN:s nationella skolundersökning 2022.
- 4 Folkhälsomyndigheten/Region Kalmar län (2022). Hälsa på lika villkor, Kalmar län.
- 5 Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2021). ANDTS-erfarenheter 2021 Kalmar län.
- 6 Kommunförbundet Kalmar län (2021). Ungdomsenkäten LUPP 2021
- 7 Folkhälsomyndigheten (2021) Att lyckas med ANDTS-prevention - en snabbguide för kvalitetssäkring och utveckling av hälsofrämjande och förebyggande arbete. Artikelnummer: 20067.
- 8 Alkohollag (2010:1622)
- 9 Lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter
- 10 Lag (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter
- 11 IQ (2023) Bjuda hemma? från webbplatsen Tonårsparlören
- 12 Folkhälsomyndigheten (2023) Föräldrar och andra vuxna i barns närhet är viktiga, från webbplatsen spelprevention.se
- 13 Hälso- och sjukvårdslag (2017:30), (HSL 5 kap. 7§)
Länk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso-och-sjukvardslag-201730_sfs-2017-30/
- 14 Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter
Länk: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197/
- 15 Folkhälsomyndigheten (2023b) Alkoholens skadeverkningar, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se [Online - hämtad 2023-10-24]
Länk: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/utveckling-inom-andts-anvandning-och-ohalsa/skadeverkningar/alkoholens-skadeverkningar/>
- 16 Folkhälsomyndigheten (2023c) Kunskap om tobaks- och nikotinprodukters skadeverkningar. Återredovisning av regeringsuppdrag.
- 17 Folkhälsomyndigheten (2023d) Rökfria miljöer med stöd i lagen, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se
- 18 Folkhälsomyndigheten (2023e) Frivilliga rökförbud, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se
- 19 A Non Smoking Generation (2021) Unga behöver en tobaksfri skoltid, rapport om ungas attityder till tobak. Rapport 2021:1
- 20 Kunskapsguiden (2023) Tidiga och samordnade insatser, TSI, från webbplatsen kunskapsguiden.se
- 21 Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2023b). ANDTS-undersökning i Kalmar län.
- 22 Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2022). Alkoholvanor hos äldre 2004-2021.
- 23 Region Kalmar län (2023). Nära vård.
- 24 Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (2023). Faktablad om dopning.
- 25 Folkhälsomyndigheten (2023f) Vem använder dopning? från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se
- 26 STAD, Ren Hårdträning (2023). Vår metod, från webbplatsen renhardtraning.se

- 27 Folkhälsomyndigheten (2022) Risk- och skyddsfaktorer för alkohol, narkotika, tobak och spel om pengar hos barn och unga. Artikelnummer: 22050.
- 28 Kunskapsguiden (2023e) Vad är psykisk ohälsa? från webbplatsen kunskapsguiden.se.
- 29 Socialstyrelsen (2020) Läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende Kunskapsstöd – i hälso- och sjukvård och socialtjänst.
- 30 Länsstyrelsen Västmanland (2021) Vem ser oss? En studie om kvinnor i missbruk och deras upplevelser av våld i nära relation.
- 31 Socialstyrelsen (2023) Sprututbytesverksamhet, från webbplatsen socialstyrelsen.se
- 32 Folkhälsomyndigheten (2023j) SMADIT, Samverkan mot alkohol och droger i trafiken, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se
- 33 Skolverket (2023) Skolledning och rektors arbete med ANDTS, från webbplatsen skolverket.se
- 34 Folkhälsomyndigheten (2023g) Förebyggande arbete inom ANDTS, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se
- 35 Globala målen, webbplats med information om Agenda 2030.
- 36 A Non Smoking Generation (2020) Tobak och miljö, faktablad.
- 37 Håll Sverige Rent (2023) Fimpen – värsta skräpet, från webbplatsen hsr.se.
- 38 Uppdrag psykisk hälsa (2023) Fem skäl att avstå narkotika – rakt på sak.
- 39 Naturvårdsverket (2023). Läkemedel i miljön, från webbplatsen naturvardsverket.se.
- 40 Folkhälsomyndigheten (2023k) Nationella mål och målområden, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se
- 41 Jämställdhetsmyndigheten (2023) Intersektionalitet, från webbplatsen jamstalldsmyndigheten.se
- 42 Folkhälsomyndigheten (2023h) Hbtqi, från webbplatsen folkhalsomyndigheten.se
- 43 Kunskapsguiden (2023b) Hälsan hos personer med funktionsnedsättning, från webbplatsen kunskapsguiden.se
- 44 Länsstyrelsen Kalmar län (2023) Mål, från webbsidan ettjamstalltkalmarlan.nu
- 45 Nationellt centrum för kvinnofrid (2023) Missbruk och utsatthet för våld, från webbsidan nck.uu.se
- 46 Kunskapsguiden (2023c) Om våldsutsatta kvinnor med missbruks- och beroendeproblem, från webbplatsen kunskapsguiden.se
- 47 Kunskapsguiden (2023d) Ekonomisk utsatthet under uppväxten, från webbplatsen kunskapsguiden.se
- 48 Brottsförebyggande rådet (2015). Alkohol- och drogpåverkan vid misshandel, hot, personrån och sexualbrott.
- 49 Brottsförebyggande rådet (2021). Narkotikamarknader En studie av smuggling, gatuförsäljning, internethandel och köpare.
- 50 Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.
- 51 Folkhälsomyndigheten (2023i) Det samhällsekonomiska värdet av hälsofrämjande och förebyggande ANDTS-arbete – faktablad.

**Länsstyrelsen
Kalmar län**

www.lansstyrelsen.se/kalmar